

Analysis of Islamic-social Banking System with a Case Study of Sepah Bank and Ansar Bank

Mohammad Reza Yazdanpanah*
Keramatollah Rasekh**
Majid Reza Karimi***

Received: 2021/08/24

Accepted: 2021/11/06

Abstract

Banks as money market institutions can play an undeniable role in economic and social categories such as urban development, participation in environmental protection, establishment of medical centers, etc. The present study sought to show to what extent the banking system in Iran is in line with the principles of Islamic-Social Banking (QBLP) and also to what extent the existing system in reducing poverty, ethnic discrimination, gender and concerns. Environment and the implementation of Islamic law has played a role. In this research, a qualitative method has been used and its strategy has been content analysis. The research data has been collected and summarized based on the texts, documents and articles of association of Sepah Bank and the former Ansar Bank. The results showed that the frequency percentage of the four factors of QBLP model based on the coding of the activities of the former Ansar Bank is prophet factor 51%, environment 44%, people 88% and profit 81%. Also, the percentage of frequency of QBLP model factors according to the type of activity in Sepah Bank's articles of association, prophetis 45%, environment is 22%, people are 81% and profit is 81%. The overall results of the study showed that the existing banking system adheres to the four principles of Islamic-social banking, so the gaps in the Iranian banking system are eliminated and the development needs of Muslim communities are met, but environmental concerns are not taken into account as they should be.

Keywords: Islamic-Social Banking; Environment; People; Prophet; Profit.

JEL Classification: G210, G21, G2

*PhD Student of Political Sociology, Department of Sociology, Jahrom branch, Islamic Azad University, Jahrom, Iran

yazdanpanah@jia.ac.ir

 0000-0002-7991-4192

**Associate Professor, Department of Sociology, Jahrom Branch, Islamic Azad University, Jahrom, Iran (Corresponding Author)

Dr.rasekh@jia.ac.ir

 0000-0001-9574-9679

***Assistant Professor of Department of Sociology, Jahrom Branch, Islamic Azad University, Jahrom, Iran

Karimi@jia.ac.ir

 0000-0002-2329-7703

واکاوی نظام بانکداری اسلامی - اجتماعی با مطالعه موردی بانک سپه و بانک انصار^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۵

محمد رضا یزدان پناه*

کرامت الله راسخ**

مجیدرضا کریمی***

چکیده

بانک‌ها به‌عنوان نهادهای بازار پول می‌توانند نقش انکارناپذیر در مقوله‌های اقتصادی و اجتماعی نظیر توسعه فضای شهری، مشارکت در حفظ زیست محیطی، تأسیس مراکز درمانی و غیره داشته باشند. در تحقیق حاضر سعی بر این بود که نشان داده شود که نظام بانکداری در ایران تا چه حدی با اصول بانکداری اسلامی - اجتماعی (QBLP) منطبق است و همچنین سیستم موجود تا چه حد در کم‌رنگ‌شدن فقر، تبعیضات قومی، جنسیتی و دغدغه‌های زیست‌محیطی و اجرای قوانین اسلامی نقش داشته است. در این پژوهش از روش کیفی استفاده شده است و استراتژی آن تحلیل محتوی بوده است. داده‌های تحقیق بر اساس متون، مستندات و اساننامه بانک سپه و بانک انصار سابق گردآوری و تلخیص شده است. نتایج نشان داد که درصد فراوانی چهار عامل مدل QBLP براساس کدگذاری فعالیت‌های بانک انصار سابق، عامل شریعت ۵۵ درصد، زیست محیطی ۴۴ درصد، مردم ۸۸ درصد و سوددهی ۸۵ درصد می‌باشد. همچنین درصد فراوانی عوامل مدل QBLP برحسب نوع فعالیت در اساننامه بانک سپه، شریعت ۵۴ درصد، زیست محیطی ۲۲ درصد، مردم ۸۱ درصد و سوددهی ۸۱ درصد است. نتایج کلی پژوهش نشان داد که سیستم بانکداری موجود، اصول چهارگانه بانکداری اسلامی - اجتماعی رعایت می‌کند، بنابراین خلأهای موجود در نظام بانکداری ایران از بین رفته و نیازهای توسعه جوامع مسلمانان مرتفع می‌شود ولی آن‌چنان‌که باید به دغدغه‌های زیست‌محیطی اهمیت نمی‌دهد.

واژگان کلیدی: بانکداری اسلامی - اجتماعی؛ زیست‌محیطی؛ سوددهی؛ شریعت؛ مردم.

طبقه‌بندی JEL: G210, G21, G2

۱. این مقاله مستخرج از رساله دکتری آقای محمدرضا یزدان‌پناه دانشجو گرایش دکتری جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد جهرم است.

*دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، گروه جامعه‌شناسی، واحد جهرم، دانشگاه آزاد اسلامی، جهرم، ایران
yazdanpanah@jia.ac.ir 0000-0002-7991-4192

**دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، واحد جهرم، دانشگاه آزاد اسلامی، جهرم، ایران (نویسنده مسئول)
dr.rasekh@jia.ac.ir 0000-0001-9574-9679

***استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد جهرم، دانشگاه آزاد اسلامی، جهرم، ایران
karimi@jia.ac.ir 0000-0002-2329-7703

مقدمه

در دهه‌های اخیر بانکداری بر پایه دین اسلام نه تنها به دلیل ویژگی‌های ذاتی‌اش همچون ممنوعیت بهره یا ربا، فعالیت‌های مالی شبه‌آمیز و قمار، بلکه به دلیل پشتیبانی سیاست‌مداران و تصمیم‌گیران کشورهای اسلامی مثل مالزی، پاکستان و اندونزی مورد توجه شایانی قرار گرفته است (Henry and Wilson, 2004; Ibn Ashur and al-Tahir, 1945). بانکداری اسلامی هدفش رسیدن به توسعه اجتماعی از طریق سرمایه‌گذاری اخلاقی است، اما با نگاهی انتقادی و دقیق، عملکرد بانکداری اسلامی تفاوت ماهوی با بانکداری متعارف ندارد. باگذشت سال‌ها، بانکداری اسلامی خود را با اهداف و خروجی‌های اقتصاد اخلاق محور با قراردادن خودش در چارچوب اقتصاد نوکلاسیک هماهنگ کرده است؛ به عبارت دیگر، آنچنان توجهی به امور اجتماعی و خوش‌بینی اقتصادی ندارد (Asutay, 2012, pp. 93-113). چانگ و لئو عنوان می‌کنند که بانکداری اسلامی تفاوتی با بانکداری متعارف ندارد، زیرا بانکداری اسلامی فعلی مبتنی بر نظام سودی بوده است، درحالی‌که امور مالی اسلامی ریشه در اهداف توسعه محور دارد و درصدد ارائه خدماتی برای بازار پولی و توسعه جوامع می‌باشد (Chong and Liu, 2009, pp.125-144).

در این راستا این را نیز می‌توان اضافه کرد که انجام امور مالی از طریق مشارکت، مضاربه و قرض‌الحسنه که روش‌های پسندیده در قوانین مالی اسلامی هستند، بسیار محدودند و در بسیاری از موارد در امور بانکداری اسلامی مورد غفلت قرار گرفته‌اند. امور بانکی در بانکداری اسلامی بیشتر از طریق ابزارهای پرداخت تسهیلات در قالب عقد مرابحه انجام می‌گیرد، تا امور مالی که منجر به سهیم‌شدن در ضرر و زیان می‌شود، صورت پذیرد (Asutay, 2012).

بانکداری جایگزین (شامل آن‌هایی که انگیزه‌های دینی دارند) بخشی از بانکداری اجتماعی محسوب می‌شوند، به عبارت دیگر بانکداری اسلامی نوعی دیگری از

بانکداری اجتماعی است. دلیل قابل پذیرش برای این ادعا، این است که هر دو مدل بانکداری یک هدف مشترک یعنی ایمن سازی تجارت و بازرگانی پایدار از نظر مالی، اجتماعی و زیست محیط را دنبال می کنند. با دنبال کردن این نوع بانکداری، بانکداری اسلامی بر اساس توسعه و رشد خوب عمل می کند و از نظر تجاری قابل پذیرش است (Reifner, 1992).

به هر حال این موضوع را نمی توان فراموش کرد که توسعه اقتصادی و اجتماعی همچنان یکی از دغدغه های بسیار مهم برای مسلمانان جهان است. پنج اصل موجود در مذهب تشیع که شامل توحید، معاد، نبوت، عدل و امامت و یا پنج اصل حاضر در مذهب تسنن توحید، عدل، ربوبیت، تزکیه و اخوت مستقیماً به توسعه اجتماعی، زیست محیطی و بهبود اقتصادی و ارزش های انسانی مرتبط هستند.

(Mohd Nor, 2015, pp. 347-372)

اصل بانکداری بر به دست آوردن سود یا همان درآمد خالص هست ولی با گذشت زمان فعالان اجتماعی درصدد گسترده کردن مفهوم درآمد خالص با اضافه کردن تأثیرات درآمد خالص بر امور اجتماعی شدند. با گذر زمان فعالان زیست محیطی متوجه تأثیرات فعالیت های اقتصادی و بانکی بر محیط زیست شدند و اخیراً فعالان حوزه اقتصادی به این موضوع پی برده اند که نبود انگیزه های غیرمادی مسبب هیچ فعالیت اقتصادی نمی شود. این عوامل به ترتیب باعث ایجاد مدل های: (۱) درآمد خالص: در این مدل اندازه سوددهی به عملکردهای اقتصادی برمی گردد که در آن درآمد منهای هزینه کالای فروخته شده، استهلاک سرمایه و مالیات های پرداخت شده به دست می آید؛ به عبارت دیگر درآمد خالص به عنوان باقی مانده همه سودها و بازده درآمد محاسبه می شود (Needles et al, 2010). (۲) درآمد خالص بر پایه دو محور: مفهوم مدل اولیه که بر اساس درآمد خالص است، گسترده شده است و به آن امور اجتماعی نیز اضافه گردیده است (Rosenzweig, 2004). (۳) درآمد خالص بر پایه سه محور: این مدل

نیز بر اساس مدل شماره دو هست که به آن فعالیت‌های زیست‌محیطی افزوده شده است. در این حالت در کنار سود خالص که به بهای از بین رفتن جامعه و محیط‌زیست به دست می‌آید از درآمد خالص که همان سود است، در جهت امور بازیافت انرژی، زباله، هوا و آب و غیره استفاده می‌کنند (Slapper and Hall, 2011, pp.4-8).
۴) درآمد خالص بر پایه چهار محور (QBLP): این مدل نیز هر سه عامل مدل قبلی یعنی سود، جامعه و عوامل زیست‌محیطی را در خود دارد ولی عامل چهارم که شامل ارزش‌های والای انسانی مانند امور اخلاقی، فرهنگی، معنوی، الهی، عشق، تفاهم، شادمانی و خوشی که همگی در ارتباط با امور معنوی و الهی است وارد شده، زیرا انسان را توانمند و با انگیزه می‌سازند تا مسئولیت‌های مالی، اجتماعی و زیست‌محیطی خود را انجام دهد (Ayman and Rowan, 2014, pp.22-28). در این مدل پنج اصل موجود در مذهب تشیع که شامل توحید، معاد، نبوت، عدل و امامت و یا پنج اصل حاضر در مذهب تسنن (توحید، عدل، ربوبیت، تزکیه و اخوت) به‌عنوان عامل چهارم (شریعت) در نظر گرفته شده است.

۱. اهداف پژوهش

تحقیق حاضر سعی دارد نشان دهد: ۱- آیا نظام بانکداری در ایران منطبق با اصول بانکداری اسلامی - اجتماعی بر اساس مدل QBLP است؟ ۲- آیا سیستم موجود منجر به کم‌رنگ شدن فقر، تبعیضات قومی، جنسیتی و دغدغه‌های زیست‌محیطی و همان زمان موجب اجرای قوانین اسلامی می‌شود؟

۲. سؤالات پژوهش

تحقیق حاضر درصدد است اساس مدل QBLP بررسی نماید که آیا در حیطه نظام بانکداری در ایران در دو حوزه بانک سپه و بانک انصار (وابسته به بانک سپه) فعالیت‌ها بر اساس اساسنامه در چارچوب بانکداری اسلامی انجام می‌گیرد یا نه و اینکه بانکداری اسلامی - اجتماعی می‌تواند خلأهای موجود در نظام بانکداری اسلامی را پر

نموده و نیازهای توسعه جوامع مسلمانان را می‌تواند مرتفع کند یا خیر؟ آیا بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق بر اساس شریعت و قوانین اسلامی اجرا می‌گردد؟ آیا بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق به مسائل زیست‌محیطی اهمیت می‌دهد؟ آیا بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق بر امور اجتماعی و مردم تأثیرگذار هست؟ آیا بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق منجر به سوددهی می‌شود؟ آیا بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق اصول چهارجانبه بانکداری اسلامی اجتماعی را رعایت می‌کند؟

۳. فرضیات پژوهش

۱) بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق بر اصول شریعت سازگار است. ۲) بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق به مسائل زیست‌محیطی اهمیت می‌دهد. ۳) بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق بر امور اجتماعی و مردم تأثیرگذار است. ۴) بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق منجر به سوددهی می‌شود. ۵) بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی، نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق اصول چهارجانبه بانکداری اسلامی اجتماعی را رعایت می‌کند.

۴. تعاریف مفاهیم پژوهش

هر تحقیقی بر پایه مفهومی استوار است و پژوهش بر محور آن شکل می‌گیرد؛ که البته در علوم انسانی دارای تعاریف یکسانی نیست. پس بر اساس نیاز، از میان مفاهیم اصلی پژوهش حاضر، جامع‌ترین آن‌ها را به صورت ذیل بیان شده است.

بانکداری اسلامی، درآمدهای مشاع و غیرمشاع، بانکداری اسلامی-اجتماعی و QBLP از مفاهیم اصلی این پژوهش هستند.

۴-۱. بانکداری اسلامی

بانک اسلامی یک مؤسسه انتفاعی است که برای دستیابی به اهداف نظام اقتصادی اسلام، در چارچوب احکام و اخلاق اقتصادی اسلام، با سرمایه خود و سپرده‌های مشتریان، به منظور کسب سود، به جمع‌آوری سپرده‌ها، دادن تسهیلات، اعتبارات و ارائه خدمات بانکی اقدام می‌نماید (موسویان، ۱۳۹۰).

۴-۲. درآمدهای مشاع و غیرمشاع

درآمدهای مشاع بانک‌ها از مجموع سود تسهیلات اعطایی و سود و زیان حاصل از سرمایه‌گذاری‌ها حاصل می‌شود که اگر از این درآمد حاصل شده، سهم سود سپرده‌گذاران کسر شود، سهم بانک از درآمدهای مشاع حاصل می‌شود. همچنین درآمدهای غیرمشاع نیز مجموع درآمدهای حاصل از کارمزد، مبادلات ارزی و سایر فعالیت‌های مشاوره‌ای بانک‌ها است.

۴-۳. بانکداری اسلامی-اجتماعی

سیستمی است که با واردکردن بانکداری اجتماعی به بانکداری اسلامی شکل می‌گیرد، دو سیستم بانکداری اسلامی و بانکداری اجتماعی در سه اصل: ۱- سوددهی ۲- محیط‌زیست ۳- جامعه باهم مشترک هستند، لذا بانکداری اجتماعی اسلامی با اضافه‌نمودن یک اصل دیگر که آن را از بانکداری اجتماعی مجزا می‌نماید شکل می‌گیرد، این اصل همان شریعت و اصول اخلاقی قرآن و حدیث است (Hamidi and Worthington, 2018, pp.195-207).

این متغیر بر اساس مدل QBLP (Hamidi and Worthington, 2018) عملیاتی

می‌شود.

۴-۴. QBLP

Quadruple Bottom Line Principles (اصول پایینی ۴ گانه) می تواند به عنوان چارچوبی برای ارزیابی عملکرد در چهار ستون مورد استفاده قرار گیرد شامل مردم، سوددهی، شریعت و زیست محیط است. البته باید توضیح داده شود که این مدل گسترده شده چارچوب اصول پایینی ۳ گانه است که تلاش می کند تعادلی مابین انسان زیست محیط و نیازهای سوددهی را با در نظر گرفتن نیازهای فرهنگی برقرار کند. QBLP مورد استفاده در این تحقیق که توسط حمیدی و ورثینگتون مطرح شده و سعی کرده اند که این مدل را سازگار با جوامع اسلامی نمایند که تعادلی مابین اصول فرهنگی، اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی برقرار کنند (Hamidi and Worthington, 2018).

۵. چارچوب نظری

۵-۱. پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیقات داخلی و خارجی در جدول های ۱ و ۲ توضیح داده شده است.

جدول ۱. پیشینه تحقیقات داخلی

نویسنده	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
موسویان (۱۳۸۶)	بانکداری اسلامی	سپرده های سرمایه گذاری که بر مبنای عقد وکالت است، با توجه به قاعده قراردادها دارای اشکال فقهی نیست و از منظر فقهی مشروع است.
لله گانی و عبدالله پور (۱۳۹۴)	بررسی ادراک مدیران بانکی از کارکردهای بانکداری اسلامی	ادراک اعضای نمونه از تمامی کارکردهای بانکداری اسلامی، به جزء به کارگیری تکنیک های بازاریابی، در سطح بالایی قرار

ذاکرنیا و خادم علیزاده (۱۳۹۴)	اصول حاکم بر اعتباری سنجی در مدیریت ریسک اعتباری بانکداری اسلامی از نگاه قرآن	ریسک اعتباری به عنوان یکی از مهم ترین ریسک های صنعت بانکداری بوده و اعتبارسنجی نامناسب مشتریان یکی از علل اصلی بروز این ریسک است. در حالی که افزایش تسهیلات مبادله ای نرخ بیکاری در اقتصاد ایران را کاهش می دهد، نرخ رشد مانده تسهیلات مشارکتی و تسهیلات قرض الحسنه اثر مثبت بر نرخ بیکاری دارند.
پایتختی اسکویی و عرب مازار (۱۳۹۵)	اثر عقده های بانکداری اسلامی بر نرخ بیکاری در ایران	قراردادهای بانکداری تا ۹۱ درصد انطباق با شرایط عقود اسلامی و توصیه های اسلام برای عقد قرارداد، وجود دارد.
جاوید و ربیعی مندجین (۱۳۹۶)	بررسی تطبیقی شرایط عقود اسلامی و قراردادهای پشتیبانی بانکداری اسلامی	جامعه ای که اخلاق اسلامی را به جای اخلاق سرمایه داری ترویج و نهادینه کند از طریق برخوردار شدن از اثرات مثبتی این اخلاق در جامعه بر جای می نهد، بانکداری اسلامی می تواند مانع بزرگی بر سر راه بروز بی ثباتی و بحران های مالی ایجاد کند.
عزیزی (۱۳۹۷)	بررسی بحران های مالی و دلایل ثبات مالی نسبی بانکداری اسلامی در سطح بین المللی	

جدول ۲. پیشینه تحقیقات خارجی

نویسنده	عنوان تحقیق	نتایج تحقیق
Grossmann and Krueger (1991)	رابطه میان رشد اقتصادی و کیفیت زیست محیطی	پیش بینی می کند که در مراحل اولیه رشد اقتصادی، رشد بالاتر با افزایش آلودگی همراه است، اما بعد از مدتی به علت استفاده از تکنولوژی های دوست دار محیط زیست، با افزایش رشد، آلودگی کاهش می یابد.
Zeithaml (1991)	سیستم های متکی بر بانکداری اسلامی	الگوی بانکداری اسلامی به جهت آمیخته کردن سرمایه گذاری با منفعت جامعه برای مدیریت بحران های مالی موفق تر بوده است.
Laidler (1993)	تنوعی ابزار و استراتژی برای پوشش ریسک های مختلف سرمایه گذاری	یکی از راه هایی که می تواند باعث کاربردی شدن برنامه مشارکت ریسک در مؤسسات مالی اسلامی شود تأسیس یک صندوق مشارکتی برای توزیع و تسهیم ریسک نرخ ارز است.
Yousri (2005)	نقش بانکداری اسلامی در توسعه اقتصادی در دانشگاه اسکندریه مصر	تصور اینکه دفاع از بانکداری اسلامی فقط ناشی از احساسات و ادعای دینی است اشتباه است؛ زیرا دلایل اقتصادی متعددی وجود دارد که سیستم مالی مبتنی بر مشارکت در سود و زیان به تجمیع بهتر پس اندازها و به کارگیری منابع مالی بانکی در

بهترین کاربردهای ممکن
می انجامد.

نگرش اثر قابل توجهی دارد.
نفوذ اجتماعی در مراحل اولیه
بررسی بسیار مهم است، اما در
مرحله بعد همانند قیمت گذاری
و دانش از بین می رود.

جابجایی گفتمان CMI را از
شیوه های حسابداری عمومی و
بانکداری در حوزه های عمومی
اسلامی نشان می دهد. چنین
جابجایی مانع ظهور بحث های
واقعی، نوآورانه و بحرانی در
مورد ربا در خصوص
حسابداری و بانکداری اسلامی
می شود.

بانک های اسلامی بهتر از
بانک های متعارف سرمایه گذاری
شده اند، کیفیت دارای بالاتری
دارند و کمتر می توانند در طی
بحران تورم زدایی کنند.

عملیات داخل بانک ها تأثیر
مستقیم بر زیست محیط (قطع
درختان و افزایش انتشار
گازهای گلخانه ای) دارد. برای
مثال در هنگام تشکیل پرونده-
های تسهیلاتی موجب افزایش

رفتار جامعه مسلمان در هدایت
بانک اسلامی

Wahyuni (2012)

گفتمان و موضوع انتقادی بهره
(ربا) در نزد روشنفکران
مسلمان

Kamlaa and Alsoufi
(2015)

مقایسه بانکداری اسلامی با
بانکداری متعارف

Beck, Demirgüç-Kunt
and Merrouche (2013)

تأثیرات بانک ها بر روی
محیط زیست و جامعه

Yip and Bocken (2018)

استفاده از کاغذ می‌شود و یا هنگام پرداخت تسهیلات جهت تأسیس کارخانه‌ها به انرژی‌های پایدار و گسترش فضاهاى سبز توجه نمی‌شود.

۵-۲. زمینه تاریخی و ساختار سازمان بانکداری اسلامی

گسترش فعالیت مؤسسات مالی اسلامی همراه با تصویب قانون بانکداری بدون ربا در سال ۱۳۶۲ش در ایران و ایجاد سایر مؤسسات بانکداری مبتنی بر عملیات بانکی غیر ربوی، موجب گردید تا از سوی مسلمانان ایجاد نهادهای مشابه مورد تقاضا قرار گیرد. تجربه موفق هیئت صندوق زیارتی در این کشور و نیز تمایل دولت مالزی برای تأسیس کانال جایگزین سیستم بانکداری متعارف برای مسلمانان، سبب گردید تا قانون بانکداری اسلامی و قانون سرمایه‌گذاری دولتی در سال ۱۹۸۳م مورد تصویب قرار گرفته و نهایتاً اولین بانک اسلامی در جولای همان سال در این کشور تأسیس گردد (ابوجعفری، ۱۳۸۸، صص. ۱۶۳-۱۸۸).

بانکداری اسلامی در مالزی تا سال ۱۹۹۲ قانوناً در انحصار یک بانک باقی ماند تا کلیه مسائل، مشکلات و ابزارهای مورد نیاز در طول دوره ده ساله حل و ایجاد گردند؛ اما مهم‌ترین تحول در بانکداری اسلامی مالزی در سال ۱۹۹۰ اتفاق افتاد. در این زمان رئیس کل بانک مرکزی مالزی دیدگاه خود را در مورد فعالیت سیستم بانکداری اسلامی در کنار سیستم متعارف بانکداری به شرح زیر ارائه کرد (ایجاد یک سیستم مالی به روز و جامع که اثربخشی اقتصاد مالزی را در کنار سایر نیازهای اقتصادی ملی تضمین نماید). این امر نظر به توازی دو سیستم بانکداری با پیش‌فرض‌ها و شرایط متفاوت به سیستم بانکداری دوگانه شهرت یافت (مجتهد و حسن‌زاده، ۱۳۹۰).

بانکداری دوگانه در اساس به معنی ادغام سیستم بانکداری اسلامی در سیستم بانکداری متعارف می‌باشد، به صورتی که با رعایت مقررات اسلامی، عملیات بانکی را برای مسلمانان مرتفع سازد. در سیستم بانکداری دوگانه تنها به بانک‌هایی اجازه فعالیت در حوزه بانکداری اسلامی داده می‌شود که پیش از این در زمینه بانکداری متعارف سوابق قابل قبولی داشته و از سوی دیگر دارای پشتوانه قدرتمند در سیستم بانکداری باشند؛ چنانچه در پی خواهد آمد شرایط فعالیت در سیستم بانکداری اسلامی^۵ تا حدودی سخت‌گیرانه^۶ تدوین شده است که این امر حاکی از جدیت دولت مالزی در اشاعه بانکداری اسلامی و جلب اعتماد کامل مردم به آنها است.

منابع (وجوه سپرده‌گذاری) و مصارف (تسهیلات اعطایی) در سیستم بانکداری دوگانه به دو بخش متعارف و اسلامی تقسیم می‌شود. فلسفه این عمل در تفکیک کامل منابع ربوی از منابع غیرربوی است تا با عدم خلط منابع پولی، شبهات شرعی مبتلا به رفع گردد. از این رو سیستم بانکداری دوگانه با معرفی مفهوم پنجره خاطر نشان می‌سازد که عملیات بانکداری اسلامی در کنار سیستم متعارف عمل می‌کند، و از یکنواختی و همسویی عملیات بانکی مبرا است (چنین نظامی سبب می‌گردد تا دایره انتخاب مشتریان سیستم بانکی وسیع‌تر شده و نیز در جهت جلب نظر و اعتماد مسلمانان معتقد به نظام بانکی اقدام شود که همین امر گسترش بازار را در حیطه‌های بکر و جدیدی سبب شده است) (Yousri Ahmad and Haqqani, 2005, pp.43-48, 58-63).

۳-۵. بانکداری اجتماعی

بانکداری اخلاقی نوعی فعالیت بانکی است که با احترام به حقوق افراد جامعه، تثبیت و حفظ نظام اجتماعی-اقتصادی، حفظ محیط زیست و ارتقای اعتماد و اطمینان افراد جامعه به صنعت بانکداری باعث ارتقای سطح و کیفیت زندگی افراد جامعه می‌شود. گروه‌های بانکداری اخلاقی شامل بانکداری اسلامی، بانکداری یا مدیریت برتر منابع

انسانی، بانکداری مشتری‌مدار، بانکداری سبز و بانکداری اجتماعی است. بانکداری اجتماعی زیر گروه بانکداری اخلاقی است و به رعایت ارزش‌های اخلاقی در زمینه‌های فرهنگی-اجتماعی مانند تأمین مالی تعاونی‌ها، حقوق شهروندی، حفظ منابع بین نسلی، گسترش اصول فرهنگی-اخلاقی در جامعه، پیشرفت فرهنگی و اجتماعی، کاهش اختلاف طبقاتی، حمایت از افراد آسیب‌پذیر و مناطق محروم توجه دارند. سایر بانک‌ها برای کسب هویت بانکداری اجتماعی در اجرا کردن موارد و قوانین اخلاقی باید تلاش کنند تا بتوانند ثبت برند خدمات، فعالیت‌ها و طرح‌های تجاری متناسبی را ارائه دهند (عیوضلو و قلیچ، ۱۳۹۴).

بانکداری اجتماعی به معنای بیداری اقتصادی است. طبق تعریف مؤسسه بانکداری اجتماعی، بانکداری اجتماعی عبارت است از فراهم آوردن خدمات مالی و بانکداری به‌طوری‌که همکاری مثبت بین تمام اشخاص بالقوه جهت توسعه در حال و آینده ایجاد شود.

در بانکداری اجتماعی، تمرکز بر تأمین نیازهای موجود در شرایط اقتصادی و اجتماعی واقعی است، درحالی‌که به‌طور هم‌زمان، شرایط اجتماعی، فرهنگی، جغرافیایی و ثبات اقتصادی نیز در نظر گرفته شوند. در حقیقت بانکداری اجتماعی تقریباً در قرن گذشته پا به عرصه گذاشته است و همچنان به‌عنوان اصلی‌ترین نیرو در عصر جهانی شدن مطرح است. از آنجا که اغلب بانک‌های اجتماعی در حوزه آتلانتیک هستند، نقش‌آفرینی آن‌ها می‌تواند جهت توسعه جهانی شدن خدمات مالی در حوزه اجتماعی آموزنده باشد (Benedikter, 2011).

۵-۴. بانکداری اسلامی-اجتماعی

با توسعه و پیشرفت جوامع مسلمان و عدم موفقیت بانک‌های اسلامی، بانکداری اجتماعی مورد توجه قرار گرفت، تا مؤسسات مالی بتوانند توسعه یابند. لذا بانکداری اسلامی - اجتماعی که قابلیت استفاده از قوانین شریعت را داشته باشد، معرفی گردید.

آسوتی (۲۰۰۸) به طرز بارز عنوان می‌کند نقش مسئولیت اجتماعی شرکت (CSR) در بانک‌های اسلامی به‌جای توسعه راهکارهای سیستماتیک برای حل مشکلات اجتماعی و توسعه و پیشرفت فعالیت‌های مبتکرانه برای توسعه جوامع، بیشتر مسائل مربوط به توزیع زکات و فعالیت‌های خیریه‌ای متقبل می‌شود؛ بنابراین بانکداری اسلامی فاصله بسیاری دارد تا رسیدن به همه اهداف شکل‌دهی و توسعه اجتماعی که به‌عنوان شکست اجتماعی بانکداری اسلامی شناخته می‌شود (Asutay, 2008).

در این راستا آسوتی (۲۰۰۷) پیشنهاد می‌کند که مفهوم بانکداری اجتماعی که در حال حاضر در بعضی از کشورهای اروپایی و آسیایی اجرا می‌شود می‌بایست در فضای بانکداری اسلامی معرفی شود تا بانکداری اسلامی به مفهوم ایده‌آل خود که همان اخلاق در اقتصاد اسلامی است توسط عدالت اجتماعی در امور مالی و با تکیه‌کردن بر ارزش‌های اخلاقی با حفظ قوانین شریعت نزدیک‌تر شود. در جدول ۳ ویژگی‌های بانکداری توضیح داده شده است (Asutay, 2007).

جدول ۳. ویژگی بانکداری اجتماعی / ویژگی‌های بانکداری اسلامی-اجتماعی

ردیف	نوع عامل	ویژگی بانکداری اجتماعی	ویژگی بانکداری اسلامی-اجتماعی
۱	بیرونی، فعالیت‌های مالی	شرکت‌نکردن در عملیات مالی	جلوگیری از فعالیت‌های مالی پرخطر، شبهه‌دار و قمار (Ahmad, 1994; Wilson, 1997; Ariff, 1998; Zaher and Hassan, 2005; Haniffa and Hudaib, 2007; Al-Jarhi, 2007)
	که توسط بانکداری اجتماعی توسعه یافته‌اند.	شبهه‌دار (Hamidi and Worthington, 2018).	
۲	بیرونی، فعالیت‌های مالی	تمرکز بر اقتصاد واقعی مثل پس‌انداز مردمی و توزیع اعتبار	معاملات مالی می‌بایست مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی واقعی باشند (Qorchi, 2005; Pollard and Samers, 2007; Warde, 2010, Ahmad, 2010)
	که توسط بانکداری اجتماعی توسعه یافته‌اند.	(Hamidi and Worthington, 2018).	محصولاتی که بر پایه برابری قرار

دارند، می‌بایست ارتقاء پیدا کنند مثل مشارکت و مضاربه. محصولات بر پایه بخش سوم و داوطلبانه قرار دارند، مثل قرض الحسنه، وقف، انفاق، صدقه و جمع‌آوری کمک‌های مردمی که می‌تواند جوامع را قدرتمندتر کند.

فعالیت‌های مالی و عملیاتی که می‌بایست در مسیری اجتماعی، اخلاقی و قومیت محور انجام شود (Wilson, 2002; Rosly and Abu Bakar, 2003; Dusuki, 2005-2007; Abdul Rahman, 2007). مطمئن شدن از پروژه‌های مالی که برای امور زیست‌محیطی و اجتماعی مضر نیستند (Samad, Gardner and Cook, 2005; Dusuki and Dar, 2005; Dusuki, 2006-2007; Dusuki and Abozaid, 2007; Dusuki and Abdullah, 2007).

اخوت و اتحاد را طبق نظریه ارتقاء می‌دهد (Buckley, 2000; Yousri, 2005; Iqbal and Mirakhor, 2007).

مؤسسات مالی در فعالیتهای توسعه

ارجحیت دادن به جنبه‌های اجتماعی، اخلاقی یا زیست‌محیطی پروژه‌هایی که در آن سرمایه‌گذاری می‌کنند (Hamidi and Worthington, 2018).

مسئولیت و همبستگی مشترک مابین سپرده‌گذار و قرض‌گیرنده تشویق می‌شود تا منجر به وام‌دهی با نرخ بهره کم برای پروژه‌هایی که از نظر اجتماعی، قومی، اخلاقی و زیست‌محیطی مهم‌اند (Hamidi and Worthington, 2018).

پوشش محلی و منطقه‌ای

بیرونی، فعالیت‌های مالی که توسط بانکداری اجتماعی توسعه یافته‌اند.

بیرونی، فعالیت‌های مالی که توسط بانکداری اجتماعی توسعه یافته‌اند.

بیرونی، فعالیت‌های مالی

۳

۴

۵

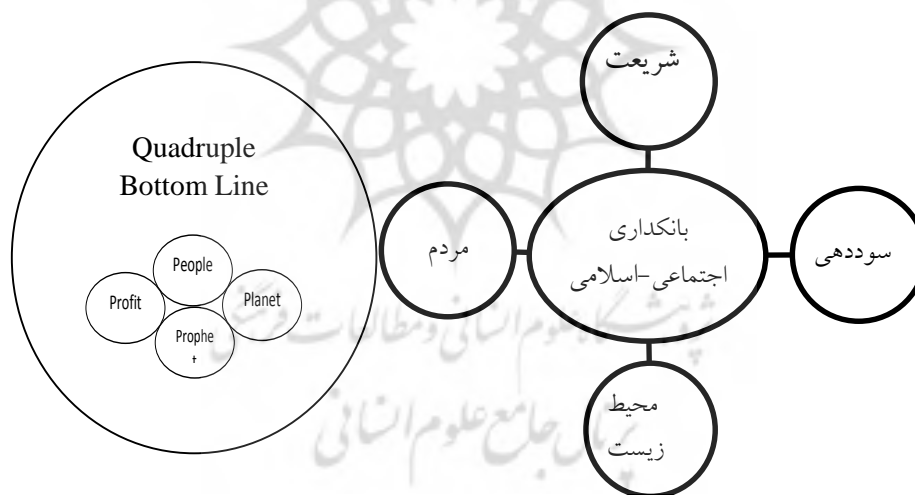
- که توسط بانکداری اجتماعی توسعه یافته‌اند. به گونه‌ای که دانش کافی به منطقه و مردمی که بر روی آن‌ها سرمایه‌گذاری می‌کنند، بخشی از توسعه و پیشرفت جامعه است
- محور جامعه درگیر می‌شوند تا همبستگی اجتماعی را به دست- آورند, (Scheire and Maertelaere, 2009)
- Hamidi and)
(Worthington, 2018).
- ۶ بیرونی، فعالیت‌های مالی از آنجایی که هزینه‌های عملیاتی که توسط بانکداری بسیار بالا هستند نیاز فراوانی به کاهش هزینه‌ها در قسمت فیزیکی و سازمانی وجود دارد، اجتماعی توسعه یافته‌اند. بانک‌های اجتماعی بیشتر از طریق تلفن، اینترنت یا ایمیل کار می‌کنند (Hamidi and)
(Worthington, 2018).
- ۷ درونی، داخلی (عملکرد سازمان) شفافیت در تجارت و مدیریت ادغام تعاونی و شریعت به منظور اطمینان یافتن از انصاف، شفافیت و جواب‌گویی (Hamidi and)
(Worthington, 2018).
- ۸ درونی، داخلی (عملکرد سازمان) شرکت و نیازمندی‌های ارتقاء سهام شدن در سود و ضرر دموکراتیک (Hamidi and)
(Worthington, 2018).
Mills and)Chapra, 1992;
(Presley, 1999).
- ۹ درونی، داخلی (عملکرد سازمان) تلاش برای به دست آوردن برابر در همه سطوح (Hamidi and)
(Worthington, 2018).
Abbasi,)
Hollman and Murrey, 1989;
Nomani and Rahnema, 1994;
(Naqvi, 1994-2003)

۵-۵. مدل تحقیق

مدل QBLP توسط حمیدی و ورثینگتون در سال ۲۰۱۸ مطرح شده و سعی کرده‌اند که این مدل را سازگار با جوامع اسلامی نمایند که تعادلی مابین اصول فرهنگی، اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی برقرار کنند.

شریعت که مربوط به اصول بانکداری اسلامی است، در این مدل نه تنها سعی می‌کند که اصول بانکداری اسلامی را پوشش دهد بلکه سعی می‌کند اصول اجتماعی و فرهنگی را نیز بررسی کند.

شریعت^۷ به مسائل سوددهی^۸ اقتصادی توجه می‌کند و به مسائل زیست‌محیطی^۹ و در تمام این موارد، مردم^{۱۰} حضور پررنگی دارند؛ در نتیجه هدف کلی این مدل ایجاد تولید ثروت و سوددهی پایدار در جوامع اسلامی هست.

نمودار (۱): مدل Quadruple Bottom Line Principles (اصول پایینی ۴ گانه)
(Hamidi and Worthington, 2018)

۶. روش تحقیق

داده‌های کیفی از طریق مشاهده، مصاحبه، استخراج از اسناد و مدارک و امثال آن گردآوری می‌شود. تنظیم و تحلیل داده‌های کیفی مستلزم انجام سه فعالیت است: تلخیص داده‌ها، عرضه داده‌ها و نتیجه‌گیری (سرمد و دیگران، ۱۳۸۶، صص. ۲۰۷-۲۱۲).

پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع کاربردی و روش آن کیفی می‌باشد. استراتژی این تحقیق روش تحلیل محتوای کیفی است. تحلیل محتوای یکی از روش‌های پژوهش کیفی است که به صورت گسترده به کار گرفته می‌شود. این روش، بیشتر در روند پژوهی، پژوهش‌های تلفیقی، بررسی تصویر واقعیت‌ها و نیز بررسی میزان انطباق برنامه‌ها با ویژگی‌ها و ویژگی‌های ساختاری و محتوایی به کار برده می‌شود. تحلیل محتوای کیفی به پژوهشگران اجازه می‌دهد اصالت و حقیقت داده‌ها را به گونه ذهنی، ولی باروش علمی تفسیر کنند. عینیت نتایج به وسیله وجود یک فرایند کدبندی نظام‌مند تضمین می‌شود (Wilkison and Birmingham, 2003). این تحقیق به صورت کیفی بر اساس بررسی متون و مستندات و اساسنامه بانک سپه و بانک انصار سابق گردآوری، تلخیص و بیان شده است (در زمان انجام تحقیق بانک انصار ماهیت داشته است و ادغام آن از دی ماه ۱۳۹۹ صورت پذیرفته است. در حال حاضر با سیستم خود بانک انصار مشغول فعالیت می‌باشد و فقط اسمی به بانک سپه تغییر نموده است).

در ادامه مدل Quadruple Bottom Line Principles (اصول پایینی ۴ گانه) در چهار ستون مورد استفاده قرار می‌گیرد (شامل مردم، سوددهی، شریعت و زیست محیط) و جهت چارچوبی برای ارزیابی عملکرد در قالب قوانین اسلامی و سپرده‌پذیری و سپرده‌گذاری و پروژه‌های زیست‌محیطی و درآمدهای مشاع و غیر مشاع در بانک، تفسیر می‌گردد (جدول ۴). در نهایت در بخش یافته‌های تحقیق

به صورت کدگذاری ۰ و ۱ ثبت گردیده است و در کل مشاهده شد هر کدام از فعالیت‌ها هیچ تا چهار مورد از مدل را شامل می‌شود.

جدول ۴. تفسیر فعالیت بانک بر اساس مدل QBLP

۱- قبول سپرده			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
در قالب سپرده‌های مالکانه و وکالتی طبق اصول قوانین اقدام به سپرده‌پذیری می‌نماید و از محل سپرده‌های وکالتی اقدام به سرمایه‌گذاری می‌کند و از این محل درآمد مشاع حاصل می‌نماید.	در قالب سپرده‌های مالکانه و وکالتی طبق اصول قوانین اسلامی اقدام به سپرده‌پذیری می‌نماید و از محل سپرده‌های مالکانه وام قرض‌الحسنه پرداخت می‌نماید و مشکل قشر آسیب‌پذیر جامعه را حل می‌نماید.	در قالب سپرده‌های مالکانه و وکالتی طبق اصول قوانین اسلامی اقدام به سپرده‌پذیری می‌نماید و از محل سپرده‌های زیست‌محیطی شرکت می‌نماید.	در قالب سپرده‌های مالکانه و وکالتی طبق اصول قوانین اسلامی اقدام به سپرده‌پذیری می‌نماید.
۲- صدور گواهی سپرده و عام			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
در قالب سپرده‌های وکالتی طبق اصول قوانین اسلامی اقدام به صدور گواهی سپرده می‌نماید و از این محل درآمد مشاع حاصل می‌نماید.	در قالب سپرده‌های وکالتی طبق اصول قوانین اسلامی اقدام به صدور گواهی سپرده می‌نماید و از این محل تسهیلات در قالب عقود اسلامی پرداخت می‌نماید و مشکل جامعه را حل	در قالب سپرده‌های وکالتی طبق اصول قوانین اسلامی اقدام به صدور گواهی سپرده می‌نماید و از این محل در پروژه‌های زیست‌محیطی شرکت می‌نماید.	در قالب سپرده‌های وکالتی طبق اصول قوانین اسلامی اقدام به صدور گواهی سپرده می‌نماید.

۳-ارائه چک و خدمات مرتبط با آن طبق قانون صدور چک			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
در قالب سپرده دیداری طبق اصول قوانین اسلامی اقدام به سپرده‌پذیری می‌نماید.	ارائه چک موجب می‌شود چرخش پول نقد در جامعه کمتر شود و نیاز به چاپ اسکناس کمتر می‌شود و موجب حمایت از محیط‌زیست می‌شود.	امور جاری و معاملات در جامعه تسهیل پیدا می‌کند.	موجب می‌شود ترکیب منابع بانک به‌سوی سپرده‌های ارزان قیمت نیل پیدا کند و باعث سودآوری بانک شود.
۴-انجام عملیات بین بانکی			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
انجام عملیات بین بانکی با توجه به ساختار مناسب و تطابق با قوانین شریعت اسلامی می‌تواند تأثیرگذار باشد و تأثیرات خوبی در زمینه بازار پول داشته باشد.	موجب می‌شود چرخش پول نقد در جامعه کمتر شود و نیاز به چاپ اسکناس کمتر می‌شود و موجب حمایت از محیط‌زیست می‌شود.	امور جاری و معاملات در جامعه تسهیل پیدا می‌کند.	ابزاری تأثیرگذار و کارآمد برای هدایت حجم نقدینگی و کنترل نرخ سود می‌باشد.
۵-انجام عملیات اعتباری مصرح در قانون عملیات بانکی بدون ربا و آیین‌نامه‌های مربوط			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
بر اساس عقود اسلامی تسهیلات پرداخت می‌نماید.	در قالب عقود اسلامی به شرکت‌ها و کارخانه‌ها و تعاونی‌ها اعتبارات پرداخت می‌نماید و با به روزرسانی فناوری موجب حفظ محیط‌زیست می‌شود.	عملیات اعتباری در قالب عقود اسلامی موجب می‌شود، شریعت در جامعه به‌صورت صحیح نشر پیدا کند و مشکلات مالی جاری مردم حل شود.	عملیات اعتباری موجب کسب کارمزد و سوددهی در قالب شریعت شده است و درآمدهای مشاع و غیرمشاع به دست آید و باعث ایجاد سود برای سپرده‌گذاران و

سهام‌داران و بانک
 می‌شود.

۶- ارائه انواع ابزارهای پرداخت			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می‌شود.	امور جاری و معاملات و پرداخت‌ها در جامعه تسهیل پیدا می‌کند.	چرخش پول نقد در جامعه کمتر شود و موجب حمایت از محیط زیست می‌شود.	اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی‌پذیرد.

۷- دریافت، پرداخت، نقل و انتقال وجوه ارزی و ریالی			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می‌شود، همچنین درآمدهای مشاع به دست آید و باعث ایجاد سود برای سپرده‌گذاران و سهام‌داران و بانک می‌شود.	امور مالی و معاملات جامعه در محیط امن صورت می‌پذیرد.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی‌پذیرد.

۸- انجام امور نمایندگی به منظور جمع‌آوری وجوه، انواع قبوض خدمات شهری، ودایع و...			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث	موجب ایجاد نظم در جامعه شده و ارگان‌های ذی‌ربط هرچه سریع‌تر و	موجب دریافت سریع بهای خدمات شده و ارگان‌های ذی‌ربط سریع‌تر و بروزکردن فناوری‌های خود می‌شوند و باعث حمایت از	اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی‌پذیرد.

زیست محیط می‌شود. بروزتر خدمات خود سودآوری بانک و را به جامعه می‌دهند. سهامداران می‌شود.

۹- گشایش انواع اعتبار اسنادی و صدور انواع ضمانت‌نامه			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
در قالب عقود اسلامی گشایش و صدور انجام می‌شود.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	امور مالی و معاملات جامعه در محیطی امن و تسهیل یافته صورت می‌پذیرد.	موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می‌شود.

۱۰- ارائه خدمات بانکی الکترونیکی از جمله صدور انواع کارت‌های الکترونیکی (کارت‌های خرید، کارت اعتباری، کیف پول الکترونیکی و...)			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی‌پذیرد.	این فناوری موجب حفظ و نگهداری هر چه بیشتر زیست محیط می‌شود.	امور مالی و معاملات جامعه در محیطی امن و تسهیل یافته صورت می‌پذیرد.	موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می‌شود.

۱۱- قبول و نگهداری اشیاء گران‌بها، اسناد و اوراق بهادار و اجاره صندوق امانات به مشتریان			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی‌پذیرد.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	باعث ایجاد امنیت و آرامش در بین مردم جامعه می‌شود.	موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می‌شود.

۱۲- انجام عملیات ارزی نظیر خرید و فروش ارز، انتقال ارز، دریافت و اعطای تسهیلات ارزی، صدور حواله‌های ارزی و...			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
تسهیلات ارزی هم در قالب عقود باعث ورود راحت‌تر تکنولوژی	امور مالی و معاملات	موجب اخذ کارمزد	

اسلامی پرداخت می‌شود. جدید به کشور شده و موجب جامعه در محیطی و افزایش درآمد‌های غیرمشاع حفظ زیست محیط می‌شود. امن و تسهیل یافته شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می‌شود.

۱۳- خدمات مربوط به وجوه اداره شده

شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
-------	-----------	------	--------

افزایش سنت قرض الحسنه	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	ایجاد رابط بین مردم و حل مشکل اقشار آسیب پذیر جامعه	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.
-----------------------	---	---	---

۱۴- تضمین بازخرید اوراق بهادار صادره اشخاص حقوقی دولتی و غیردولتی

شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
-------	-----------	------	--------

اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی‌پذیرد.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	امور مالی و معاملات جامعه در محیطی امن و تسهیل یافته صورت می‌پذیرد.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.
--	---	---	---

۱۵- انتشار یا عرضه اوراق مالی اسلامی ریالی و ارزی در داخل و خارج از کشور

شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
-------	-----------	------	--------

دوری از بانکداری بدون ربا	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	امور مالی و معاملات جامعه در محیطی امن و تسهیل یافته صورت می‌پذیرد.	موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمد‌های غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می‌شود.
---------------------------	---	---	--

۱۶- انجام سفارش‌های مستمر مشتریان (دستور پرداخت مستمر)

شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
-------	-----------	------	--------

اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی‌پذیرد.	حضور کمتر مردم در بانک‌ها که به‌طور مثال کمتر ماشین‌ها استفاده می‌شود و این امر موجب حمایت از محیط زیست می‌شود.	امور مالی جامعه در محیطی امن و تسهیل یافته و سریع صورت می‌پذیرد.	موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمد‌های غیرمشاع شده است و باعث
--	---	--	---

سودآوری بانک و سهامداران می‌شود.

۱۷- ارائه خدمات مشاوره‌ای در زمینه‌های خدمات مالی، سرمایه‌گذاری، مدیریت دارایی‌ها به مشتریان			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می‌شود، همچنین درآمدهای مشاع حاصل شود و باعث ایجاد سود برای سپرده‌گذاران و سهامداران و بانک می‌شود.	اطلاع مردم جامعه از نحوه سرمایه‌گذاری و ایجاد محیط امن مالی و اطمینان سرمایه‌گذاران سر مشارکت خدمات مالی	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	موجب می‌شود مردم جامعه در معاملات و امور مالی به اصول شریعت توجه کنند.

۱۸- انجام وظایف قیومیت، وصایت، وکالت و نمایندگی مشتریان طبق قوانین و مقررات مربوطه			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
موجب اخذ کارمزد و افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می‌شود.	تسهیل در انجام امور مشتریان	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	اجرای دقیق اصول اسلامی

۱۹- سرمایه‌گذاری از طریق خرید سهام، اوراق مشارکت، اوراق بهادار خارجی و اوراق صکوک			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
موجب افزایش درآمدهای غیرمشاع شده و باعث سودآوری بانک و	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی‌شود.	اجرای دقیق اصول اسلامی

سهامداران می شود.

۲۰- خرید و فروش اموال حسب ضرورت در چارچوب ضوابط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
جایگزین کردن اموال جدید و افزایش سرعت عملیات بانکی که موجب افزایش سود بانک می شود یا با فروش اموال مازاد بانک به سودآوری می رسد.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.	اجرای دقیق اصول اسلامی
۲۱- ایجاد هرگونه پوشش بیمه ای برای دارایی های بانک نزد شرکت ها و مؤسسات بیمه			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.	صیانت و حفاظت از سپرده های مردم از اتفاقات آینده	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.	اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی پذیرد.
۲۲- حفظ، برقراری و ایجاد رابطه با بانک های داخل و خارج			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
موجب افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و سهامداران می شود.	تسهیل در رابطه مالی و معاملات مردم جامعه با جوامع خارج از کشور	ورود به موقع فناوری های جدید و تسهیل این امر و کسب آموزش های حفظ محیط زیست	ترویج اصول اسلامی
۲۳- ترخیص کالا از بندرها و گمرکات به حساب بانک			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
موجب افزایش درآمدهای غیرمشاع شده است و باعث سودآوری بانک و	استفاده از کالا و تکنولوژی های جدید	حفظ از زیست محیط در پی استفاده از فناوری های جدید	اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی پذیرد.

سهامداران می شود.

۲۴- وصول مطالبات اسنادی			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی پذیرد.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.	بازگشت هرچه سریع تر مطالبات بانک موجب جلوگیری از زیان و سودآوری می شود.

۲۵- وصول سود سهام مشتریان و واریز به حساب آنها			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی پذیرد.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.	حمایت از سرمایه مردم	موجب افزایش سهم سپرده ها و مشارکت در سرمایه گذاری های وکالتی و کسب سود برای بانک و سهام داران است.

۲۶- فروش تمبر مالیاتی و سفته			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
اجرای دقیق اصول اسلامی بر اساس مدل تحقیق صورت نمی پذیرد.	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.	انجام سریع و تسهیل در معاملات و امور مالی مردم	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.

۲۷- انجام سایر عملیات قانونی پس از اخذ تأییدیه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
ترویج اصول اسلامی	این فعالیت در بانک شامل مدل QBLP نمی شود.	تسهیل، تسریع و ایجاد محیطی امن و اطمینان مردم در امور مالی	موجب افزایش سهم سپرده ها، افزایش درآمد کارمزد و سودآوری و معاملات در جامعه است.

منبع: یافته های تحقیق

جامعه آماری تحقیق شامل کلیه رؤسا و معاونین شعب بانک سپه و بانک انصار سابق در شهر شیراز بوده است، که بر اساس اطلاعات موجود در ۴۴ شعبه بانک سپه و ۱۶ شعبه بانک انصار وجود داشته است. در نهایت با توجه به وجود ۲ نفر رئیس و معاون شعبه در هر بانک، کل جامعه آماری پژوهش شامل ۱۲۰ نفر تعیین گردید. با توجه به محدود بودن جامعه آماری، در این تحقیق نمونه‌گیری به صورت همه‌پرسی انجام شد و پرسشنامه در اختیار کل جامعه آماری قرار گرفت. با پیگیری‌های مکرر تعداد ۹۱ پرسشنامه معادل ۸/۷۵ درصد به صورت کامل و جامع دریافت شد که مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای تعیین حجم نمونه، طبق فرمول کوکران حجم نمونه ۹۱ نفر محاسبه گردید.

یافته‌ها و بحث

با بررسی اساسنامه بانک سپه و بانک انصار سابق بر اساس مدل QBLP (اصول پایینی ۴ گانه) در چهارستون (شامل مردم، سوددهی، شریعت و زیست محیط) جهت ارزیابی عملکرد بانک در قالب قوانین اسلامی و سپرده‌پذیری و سپرده‌گذاری و پروژه‌های زیست‌محیطی و درآمدهای مشاع و غیرمشاع در بانک، کدگذاری به شرح جداول ۵ و ۷ به صورت ۰ و ۱ انجام گرفته است که مشاهده شد هرکدام از فعالیت‌ها هیچ تا چهار مورد از مدل را شامل می‌شود.

ماده ۳ - اساسنامه بانک انصار سابق - موضوع: فعالیت بانک

بانک در چارچوب قانون پولی و بانکی کشور، قانون عملیات بانکی بدون ربا و سایر قوانین ذی‌ربط، مقررات ناظر بر عملیات مجاز بانکی و سایر مصوبات شورای پول و اعتبار و دستورات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و اخذ مجوزهای لازم، مجاز به انجام فعالیت‌هایی طبق جدول ۵ است.

جدول ۵. کدگذاری برحسب نوع فعالیت در اساسنامه بانک انصار سابق

۳-۱- قبول سپرده			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۱	۱	۱
۳-۲- صدور گواهی سپرده و عام			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۱	۱	۱
۳-۳- ارائه چک و خدمات مرتبط با آن طبق قانون صدور چک			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۱	۱	۱
۳-۴- انجام عملیات بین بانکی			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۱	۱	۱
۳-۵- انجام عملیات اعتباری مصرح در قانون عملیات بانکی بدون ربا و آیین نامه های مربوط			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۱	۱	۱
۳-۶- ارائه انواع ابزارهای پرداخت			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۱	۱	۱
۳-۷- دریافت، پرداخت، نقل و انتقال وجوه ارزی و ریالی			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۱	۱
۳-۸- انجام امور نمایندگی به منظور جمع آوری وجوه، انواع قبوض خدمات شهری، ودایع و...			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۱	۱	۱
۳-۹- گشایش انواع اعتبار اسنادی و صدور انواع ضمانت نامه			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۱	۱

۱	۱	۰	۱
۳-۱۰- ارائه خدمات بانکی الکترونیکی از جمله صدور انواع کارت‌های الکترونیکی (کارت‌های خرید، کارت اعتباری، کیف پول الکترونیکی و...)			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱	۱	۱	۰
۳-۱۱- قبول و نگهداری اشیاء گران‌بها، اسناد و اوراق بهادار و اجاره صندوق امانات به مشتریان			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱	۱	۰	۰
۳-۱۲- انجام عملیات ارزی نظیر خرید و فروش ارز، انتقال ارز، دریافت و اعطای تسهیلات ارزی، صدور حواله‌های ارزی و...			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱	۱	۱	۱
۳-۱۳- خدمات مربوط به وجوه اداره شده			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۰	۱	۰	۱
۳-۱۴- تضمین باز خرید اوراق بهادار صادره اشخاص حقوقی دولتی و غیردولتی			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۰	۱	۰	۰
۳-۱۵- انتشار یا عرضه اوراق مالی اسلامی ریالی و ارزی در داخل و خارج از کشور			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱	۱	۰	۱
۳-۱۶- انجام سفارش‌ها مستمر مشتریان (دستور پرداخت مستمر)			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱	۱	۱	۰
۳-۱۷- ارائه خدمات مشاوره‌ای در زمینه‌های خدمات مالی، سرمایه‌گذاری، مدیریت دارایی‌ها به مشتریان			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱	۱	۱	۰

۱	۱	۰	۱
۱۸-۳-انجام وظایف قیومیت، وصایت، وکالت و نمایندگی مشتریان طبق قوانین و مقررات مربوطه			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۱	۱
۱۹-۳-سرمایه‌گذاری از طریق خرید سهام، اوراق مشارکت، اوراق بهادار خارجی و اوراق صکوک			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۰	۱
۲۰-۳-خریدوفروش اموال حسب ضرورت در چارچوب ضوابط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۰	۱
۲۱-۳-ایجاد هرگونه پوشش بیمه‌ای برای دارایی‌های بانک نزد شرکت‌ها و مؤسسات بیمه			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۱	۰
۲۲-۳-حفظ، برقراری و ایجاد رابطه با بانک‌های داخل و خارج			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۱	۱	۱
۲۳-۳-ترخیص کالا از بندرها و گمرکات به حساب بانک			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۱	۱	۱
۲۴-۳-وصول مطالبات اسنادی			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۰	۱
۲۵-۳-وصول سود سهام مشتریان و واریز به حساب آن‌ها			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۰	۱

۰	۰	۱	۱
۳-۲۶- فروش تمبر مالیاتی و سفته			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۱	۰
۳-۲۷- انجام سایر عملیات قانونی پس از اخذ تاییدیه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۱	۱

منبع: یافته‌های تحقیق

براساس مشاهدات و مصاحبه، عدد صفر (۰) به معنی رعایت نمی‌شود و عدد یک (۱) به معنی رعایت می‌شود. درصد فراوانی چهار عامل مدل QBLP بر اساس کدگذاری فعالیت‌های بانک انصار سابق (بخش فعالیت در اساسنامه بانک انصار ۲۷ مورد است) به شرح جدول ۶ است.

جدول (۶): درصد فراوانی عوامل مدل بر حسب نوع فعالیت در اساسنامه بانک انصار سابق

درصد فراوانی			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۵۵ درصد	۴۴ درصد	۸۸ درصد	۸۵ درصد
۱۵ مورد	۱۲ مورد	۲۴ مورد	۲۳ مورد

منبع: یافته‌های تحقیق

ماده ۵ - اساسنامه بانک سپه - موضوع: فعالیت بانک

اساسنامه بانک سپه در ۴۴ ماده در تاریخ ۱۳۵۹/۰۴/۲۴ مصوب شد و از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا بوده است.

جدول (۷): کدگذاری بر حسب نوع فعالیت در اساسنامه بانک سپه

۵-۱- افتتاح و نگهداری حساب جاری پس‌انداز و سایر حساب‌های مشابه			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۱	۱	۱
۵-۲- قبول سپرده‌های دیداری، ثابت، پس‌انداز و مشابه آن‌ها و صدور گواهی سپرده			

شریعت	زیت محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۱	۱
۳-۵- اعطای وام و اعتبار			
شریعت	زیت محیط	مردم	سوددهی
۱	۱	۱	۱
۴-۵- خرید اوراق و اسناد بازرگانی از قبیل سفته و برات و انجام سایر معاملات مربوط به آنها با یا بدون حق رجوع			
شریعت	زیت محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۱	۱
۵-۵- تحویل وام یا اعتبار از داخل یا خارج			
شریعت	زیت محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۱	۱
۶-۵- نقل و انتقال وجوه			
شریعت	زیت محیط	مردم	سوددهی
۱	۱	۱	۱
۷-۵- انجام معاملات ارزی			
شریعت	زیت محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۱	۱
۸-۵- افتتاح اعتبارنامه و ابلاغ اعتبارنامه اعم از اسنادی یا غیر آن و انجام هر نوع عملیات مربوط به آنها			
شریعت	زیت محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۱	۱
۹-۵- صدور اعتبارنامه و چک‌های مسافرتی و انجام معاملات مربوط به آنها			
شریعت	زیت محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۱	۱
۱۰-۵- صدور، تأیید و قبول هرگونه ضمانت‌نامه بانکی			
شریعت	زیت محیط	مردم	سوددهی

۱	۱	۰	۱
۱۱-۵- خرید و فروش اوراق قرضه و سایر اوراق بهادار			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۱	۱
۱۲-۵- پذیره نویسی و انجام کلیه عملیات مربوط به آن			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۱	۰
۱۳-۵- قبول امانات و نگهداری سهام و اوراق بهادار و اشیاء قیمتی مشتریان			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۱	۱
۱۴-۵- اجاره صندوق امانات			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۱	۱
۱۵-۵- مشارکت یا سرمایه گذاری			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۱	۱	۱
۱۶-۵- ایجاد رابطه کارگزاری با بانکها و مؤسسات مالی و اعتباری			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۰	۱
۱۷-۵- افتتاح حساب جاری به نام خود و تودیع وجوه دیداری یا مدت دار در بانکها و مؤسسات مالی و اعتباری در داخل و خارج از کشور			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۱	۰	۰	۰
۱۸-۵- انجام معاملات طلا و نقره با رعایت قوانین و مقررات مربوط			
شریعت	زیست محیط	مردم	سوددهی
۰	۰	۰	۰
۱۹-۵- انجام وظایف قیمومیت، وصایت وکالت و نمایندگی			

سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۰	۰	۰	۰
۲۰-۵- ترخیص کالا از گمرکات و حمل و نقل کالا از بندرها و گمرکات به حساب بانک یا مشتریان و معامله قبوض انبارهای عمومی			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱	۱	۱	۱
۲۱-۵- انجام هرگونه عملیات بیمه مربوط به بانک و یا با حساب مشتریان نزد شرکتها و مؤسسات بیمه			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱	۱	۰	۰
۲۲-۵- انجام سایر عملیات بانکی و معاملات بازرگانی که به موجب قوانین و مقررات برای بانکها ممنوع نباشد			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱	۱	۰	۱

منبع: یافته‌های تحقیق

درصد فراوانی چهار عامل مدل QBLP بر اساس کدگذاری فعالیت‌های بانک سپه (بخش فعالیت در اساسنامه بانک سپه ۲۲ مورد است) به شرح جدول ۸ است.

جدول (۸): درصد فراوانی عوامل مدل برحسب نوع فعالیت در اساسنامه بانک سپه

درصد فراوانی			
سوددهی	مردم	زیست محیط	شریعت
۱۸	۱۸	۵	۱۲
۸۱ درصد	۸۱ درصد	۲۲ درصد	۵۴ درصد

منبع: یافته‌های تحقیق

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

اسلام راه‌حل کاملی برای زندگی انسان‌ها ارائه و ملاحظات و قوانین رفتاری کاملی را برای تمام جنبه‌های زندگی فراهم کرده است؛ از این‌رو مفهوم مسئولیت‌پذیری اجتماعی

در دیدگاه اسلام مورد توجه قرار گرفته است و یکی از مهم‌ترین مفاهیم در آموزه‌های اسلامی به شمار می‌رود. مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان‌ها در ارتباط با تأکید اسلام بر ارزش‌های اسلامی نظیر عدالت اجتماعی و تعادل زندگی است که به موجب آن، الزامات اساسی برای زندگی انسان‌ها فراهم می‌شود. هدف اصلی اسلام از عدالت اجتماعی اقتصادی، برقراری انصاف در جامعه است، به طوری که گفته می‌شود در اسلام تبعیض بین افراد جامعه وجود ندارد و عدالت امنیت برای زندگی افراد جامعه، مال و ثروت آن‌ها همواره باید برقرار باشد. عدالت اجتماعی در توسعه جامعه نقش حیاتی ایفا می‌کند؛ این مفهوم به دفعات زیاد در قرآن کریم بیان شده است (Bahari and Yusuf, 2014, p. 390).

نتایج بررسی متون و مستندات و اساسنامه بانک سپه و بانک انصار سابق نشان داد که درصد فراوانی چهار عامل مدل QBLP بر اساس کدگذاری فعالیت‌های بانک انصار سابق، عامل شریعت ۵۵ درصد، زیست محیط ۴۴ درصد، مردم ۸۸ درصد و سوددهی ۸۵ درصد می‌باشد. همچنین درصد فراوانی عوامل مدل QBLP برحسب نوع فعالیت در اساسنامه بانک سپه، شریعت ۵۴ درصد، زیست محیط ۲۲ درصد، مردم ۸۱ درصد و سوددهی ۸۱ درصد است. طبق این نتایج می‌توان گفت که بر اساس نظام بانکداری اسلامی اجتماعی: ۱- نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق بر اساس شریعت و قوانین اسلامی اجرا می‌گردد. ۲- نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق به مسائل زیست‌محیطی اهمیت نمی‌دهد (بر اساس درصد فراوانی‌ها این مورد منفی تعیین گردید). ۳- نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق بر امور اجتماعی و مردم تأثیرگذار است. ۴- نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق منجر به سوددهی می‌شود. ۵- نظام بانکداری در بانک سپه و بانک انصار سابق اصول چهارجانبه بانکداری اسلامی اجتماعی را رعایت می‌کند. به‌طورکلی نتایج تحلیل نشان می‌دهد که سیستم بانکداری موجود اصول چهارگانه بانکداری اسلامی - اجتماعی

رعایت می‌کند، ولی آن‌چنان‌که باید به دغدغه‌های زیست‌محیطی اهمیت نمی‌دهد. همچنین بر اساس نتایج حاصل از پژوهش انتظار می‌رود در صورت اجرای کامل بانکداری اسلامی - اجتماعی، خلأهای موجود در نظام بانکداری ایران از بین رفته و نیازهای توسعه جوامع مسلمانان مرتفع شود.

یادداشت‌ها:

1. Bottom Line Principle
2. Double Bottom Line Principle
3. Triple Bottom Line Principle
4. Quadruple Bottom Line Principle
5. Islamic banking system.
6. strict limits
7. prophet
8. profit
9. planet
10. people

کتابنامه:

- ابوجعفری، روح‌اله (۱۳۸۸). بررسی الگوهای سازمان‌دهی نظام بانکی بدون ربا و پیشنهاد استفاده از روش‌های سرمایه‌گذاری ریسک‌پذیر. *مطالعات اقتصادی اسلامی*، ۲(۲)، ۱۶۳-۱۸۸.
- پایتختی اسکویی، سید علی و عرب مازار، عباس (۱۳۹۵). بررسی اثر عقد‌های بانکداری اسلامی بر نرخ بیکاری در ایران. *اقتصاد اسلامی*. ۱۶(۶۱)، صص ۶۵-۷۷.
- جاوید، محمدرضا و ربیعی مندجین، محمدرضا (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی شرایط عقود اسلامی و قراردادهای پشتیبانی بانکداری اسلامی (مورد مطالعه: بانک شهر). *اقتصاد و مدیریت شهری*، ۶(۲۲)، صص ۱۹-۳۱.
- سرمد، زهره؛ حجازی، الهه و بازرگان هرنندی، عباس (۱۳۸۶). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. چاپ چهاردهم. انتشارات آگاه.
- ذاکرنیا، احسان و خادم‌علیزاده، امیر (۱۳۹۶). اصول حاکم بر اعتباری‌سنجی در مدیریت ریسک اعتباری بانکداری اسلامی از نگاه قرآنی. *تحقیقات مالی اسلامی*، ۶(۲) (پیاپی ۱۲)، صص ۵-۲۴.

- عزیزی، آریا (۱۳۹۷). بحران‌های مالی و دلایل ثبات مالی نسبی بانکداری اسلامی در سطح بین‌المللی. فصلنامه علمی حقوقی قانون یار، ۲(۵).
- عیوضلو، حسین و قلیچ، وهاب (۱۳۹۴). بانکداری اخلاقی با رویکرد اسلامی (ضوابط اخلاقی و تدابیر ساختاری)، تهران: پژوهشکده پولی و بانکی.
- لله گانی، اسماعیل و عبدالله پور، سجاد (۱۳۹۴). بررسی ادراک مدیران بانکی از کارکردهای بانکداری اسلامی. فصلنامه مطالعات مالی و بانکداری اسلامی، ۱(۲).
- مجتهد، احمد و حسن‌زاده، علی (۱۳۹۰). پول و بانکداری و نهادهای مالی. تهران: جنگل، پژوهشکده پولی و بانکی.
- موسویان، عباس (۱۳۸۶). بررسی قانون عملیات بانکی بدون ربا و پیشنهاد قانون جایگزین، فصلنامه علمی و پژوهشی اقتصاد اسلامی، ۷(۲۵).
- موسویان، سیدعباس (۱۳۹۰). اصلاح قانون و الگوی عملیاتی بانکداری بدون ربا. سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- Abbasi, S. M., Hollman, K. W., & Murrey, J. H. J. (1989). Islamic economics: Foundations and Practices. *International Journal of Social Economics*, 16(5), 5-17.
- Abdul Rahman, A. R. (2007). Islamic microfinance: A missing component in Islamic Banking. *Kyoto Bulletin of Area Studies*, 1-2, 38-53.
- Ahmad, Z. (1994). Islamic Banking: State of the Art. *Islamic Economic Studies*, The Islamic Research and Training Institute (IRTI), 2, 1-33.
- Ahmed, A. (2010). Global financial crisis: An Islamic finance perspective. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 3(4), 306-320.
- Al-Jarhi, M. A. (2007). Islamic banking and finance: Philosophical underpinnings. In *Islamic Banking and Finance: Fundamentals and Contemporary Issues*, edited by S. Syed Ali and A. Ahmad. Jeddah: Islamic Development Bank.
- Ariff, M. (1998). Islamic banking. *Asian-Pacific Economic Literature*, 2(2), 48-64.
- Asutay, M. (2007). Conceptualisation of the Second Best Solution in Overcoming the Social Failure of Islamic Finance: Examining the Overpowering of Homoislamicus by Homoeconomicus. *IIUM Journal in Economics and Management*, 15(2), 167-195.
- Asutay, M. (2008). *Islamic banking and finance - Social failure*. New Horizon.

- Asutay, M. (2012). Conceptualising and Locating the Social Failure of Islamic Finance: Aspirations of Islamic Moral Economy Vs. the Realities of Islamic Finance. *Asian and African Area Studies*, 11(2), 93-113.
- Ayman, S., & Rowan, G. (2014). *Sacred commerce: A blueprint for a new humanity* (2nd edition). EQEnterprises, pp 24-28.
- Bahari, Z., & Yusuf, M. Y. (2014). Corporate Social Responsibility In Islamic Banking Institutions In Aceh: Analysis Of Criteria And Perception. *Journal of Educational and Social Research*, 4(2), 390.
- Benedikter, R. (2011). *Social Banking and Social Finance: Answers to the Economic Crisis* (pp. 1-128). New York, NY: Springer New York.
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Merrouche, Q. (2013). Islamic vs. conventional banking: Business model, efficiency and stability. *Journal of Banking and Finance*, 37, 433-447.
- Buckley, S.L. (2000). *Teachings on Usury in Judaism, Christianity and Islam*. United Kingdom: The Edwin Mellen Press, Ltd.
- Chapra, M.U. (1992). *Islam and the Economic Challenge*. Leicester, United Kingdom: The Islamic Foundation and the International Institute of Islamic Thought.
- Chong, B. S., & Liu, M. H. (2009). Islamic Banking: Interest-free or Interest-based? *Pacific-Basin Finance Journal*, 17(1), 125-144.
- Dusuki, A.W. (2005). *Corporate Social Responsibility of Islamic Banks in Malaysia: A Synthesis of Islamic and Stakeholders' Perspectives*. Loughborough: Loughborough University.
- Dusuki, A.W., & Dar, H. (2005). Does corporate social responsibility pay off? An empirical examination of stakeholder perspectives. Paper presented at the International Conference on Business Performance and CSR - Measuring CSR Effectiveness/ Sustainable Community Development.
- Dusuki, A. (2007). The ideal of Islamic banking: A survey of stakeholder's perceptions. *Review of Islamic Economics*, II (Special Issue), 29-52.
- Dusuki, A., & Abozaid, A. (2007). A critical appraisal on the challenges of realizing Maqasid Al-Shariah in Islamic banking and finance. *IIUM Journal of Economics and Management*, 15(2), 143-165.
- Dusuki, A. W., & Abdullah, N. I. (2007). Maqasid al-Shari`ah, maslahah, and corporate social responsibility. *The American Journal of Islamic Social Sciences*, 24(1), 25-45.
- Grossmann, G. M., & Krueger, A. B. (1991). Environmental Impact of a North American Free Trade Agreement. *NBER Working*, 3914.
- Grossman, G., & Krueger, A. (2008). The inverted-U: what does it mean?, *Environment And Development Economic*, 1(01), DOI:10.1017/S1355770X00000450.
- Hamidi, M. L., & Worthington, A. C. (2018). Islamic Social Banking: The Way Forward. *Jurnal Ekonomi Malaysia*, 52(1), 195-207.

- Haniffa, R. M., & Hudaib, M. (2007). Exploring the ethical identity of Islamic Banks via communication in annual reports. *Journal of Business Ethics*, 76, 97-116.
- Hassan, A., & Latiff, S. A. (2009). Corporate social responsibility of Islamic financial institutions and businesses: Optimizing charity value. *Humanomics*, 25(3), 177-188.
- Henry, C. M., & Wilson, R. (2004). *The Politics of Islamic Finance* (eds.). Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Ibn Ashur, M., & al-Tahir. (1945). *Maqasid al-Shari'ah al-Islamiyyah*, (Eds.), al-Misawi, Muhammad al-Tahir (1998). Kuala Lumpur: al-Basa'ir.
- Iqbal, Z., & Mirakhor, A. (2007). *An Introduction to Islamic Finance: Theory and Practice*. Singapore: John Wiley & Sons (Asia).
- Kamlaa, R., & Alsoofi, R. (2015). Critical Muslim Intellectuals' discourse and the issue of Interest' (rib'a): Implications for Islamic accounting and banking, *Accounting Forum*, 39, 140-154.
- Laidler, D. E. W. (1993). *The Demand for money: Theories, evidence, and problems*. New York: Harper Collins College Publishers.
- Mills, P. S., & Presley, J. R. (1999). *Islamic Finance: Theory and Practice*. Basingstoke: Macmillan.
- Mohd Nor, S., & Rahim, R. A; Senik, Z. C. (2015). The potentials of internalising social banking among the Malaysian Islamic banks. *Environment, Development and Sustainability*, 18(2), 347-372.
- Naqvi, S. N. H. (1994). *Islam, Economics and Society*. London: Kegan Paul International Ltd.
- Naqvi, S. N. H. (2003). *Perspectives on Morality and Human Well-Being: A Contribution to Islamic Economics*. Leicester: Islamic Foundation.
- Needles, et al. (2010). *Financial Accounting*. South-Western: Cengage Learning.
- Nomani, F., & Rahnema, A. (1994). *Islamic Economic Systems*. London, UK: London Zed Books.
- Pollard, J., & Samers, M. (2007). Islamic banking and finance: Postcolonial political economy and the decentring of economic geography. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 32(3), 313-320.
- Qorchi, M.E. (2005). Islamic finance gear up. *Finance and Development*, 42(4).
- Reifner, U. (1992). Social Banking Aand New Poverty-Towards a New Approach in Law and Economics. In U. Reifner & J. Ford (Eds.), *Banking for People: Social Banking and New Poverty Consumer Debts and Unemployment in Europe-National Reports*. 23-42. Berlin: Walter de Gruyter.
- Rosly, S. A., & Abu Bakar, M. A. (2003). Performance of Islamic and mainstream banks in Malaysia. *International Journal of Social Economics*, 30(12), 1249-1265.

- Rosenzweig, W. (2004). Double bottom line project report: Assessing social impact in double bottom line ventures. Center for Responsible Business. Working Paper Series, 3.
- Samad, A., Gardner, N. D., & Cook, B. J. (2005). Islamic banking and finance in theory and practice: The experience of Malaysia and Bahrain. *The American Journal of Islamic Social Sciences*, 22(2), 69-86.
- Scheire, C., Maertelaere, S. D. 2009. *Banking to Make a Difference*. Flanders: Artevelde University College.
- Slapper, T. F., & Hall, T. J. (2011). The triple bottom line: What is it and how does it work? *Indiana Business Review*, 86, 4-8.
- Yip, A.W., & Bocken, N.M. (2018). Sustainable business model archetypes for the banking industry. *Journal of cleaner production*, 174, 150-169.
- Wahyuni, S. (2012). Moslem Community Behavior in The Conduct of Islamic Bank: The Moderation Role of Knowledge and Pricing, *International Conference on Asia Pacific Business Innovation and Technology Management*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 57, 290- 298.
- Warde, I. 2010. *Islamic Finance in the Global Economy*. 2nd edition. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Wilson, R. (1997). *Economics, Ethics, and Religion: Jewish, Christian, and Muslim Economic Thought*. Basingstoke: Macmillan in association with University of Durham.
- Wilson, R. (2002). Parallel between Islamic and ethical banking. *Review of Islamic Economics*, 11: 51-62.
- Wilkison, D., & Birmingham, P. (2003). *Using Research Instruments: A Guide for Rresearchers*. London Routledge.
- Yousri, A. A. -R. (2005). Sustainable development: An evaluation of conventional and Islamic perspectives. In *Islamic Perspectives on Sustainable Development*, edited by M. Iqbal, 22- 51. United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- Zaher, T. S., & Hassan, M. K. (2001). A comparative literature survey of islamic finance and banking. *Financial Markets, Institutions and Instruments*, 10(4), 155-199.
- Zeithaml, V. A., Berry, L. L., & Parasuraman. A. (1991). The nature and determinants of customer expectations of service. *Marketing Science Institute Cambridge, Mass. Report*, 91-113 (91-113).